

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HÖGSKOLAN FÖR SCEN OCH MUSIK

Folkemusikk og Live Looping

Sivert Skavlan

**Examensarbete inom konstnärliga kandidatprogrammet i musik,
inriktning Världsmusik**

Poäng: 15 HP

Titel: Folkemusikk og Live Looping

Författare: Sivert Skavlan

Termin och år: Vårtermin 2012

Kursansvarig institusjon: Högskolan för Scen och Musik

Handledare: Dan Olsson

Examinator: Einar Nielsen

Nyckelord: Folkemusikk, live looping, klarinett

Abstract: Sivert Skavlan spiller klarinett og tar i denne oppgaven for seg ulike sider ved live looping. Hvordan fungerer livelooping? Det blir gjort rede for fordeler og ulemper med klarinetten og live looping innen folkemusikk. Hvilke utfordringer følger med om man er i et enmannsorkester og hvordan har andre musikere som anvender livelooping løst ulike problemer gjennom arrangering?

Innholdsfortegnelse

Innledning	4
Problemstilling	5
Utsyr	5
Hva er live looping	7
Mykvare vs hardvare	8
Låttyper	9
Klarinetten - fordeler og ulemper	11
Looping – hva fungerer og hva fungerer ikke?	13
Looping vs ensemble	15
Timing	16
Improvisasjon	18
RC – 50 Teknisk	19
Teknisk	21
Hva gjør andre med loops?	22
Avslutning	26
Kildehenvisning	27

Innledning

Når jeg gikk på videregående skole var jeg på en konsert med en svensk jazzsaksofonist/fløytist/klarinetist med navn Magnus Lindgren, som spilte med sitt band. Mitt i konserten spilte han et solostykke, eller en improvisasjon, hvor han brukte et apparat som for meg på den tiden var helt ukjent. Han forklarte at apparatet kalles en loop-stasjon, og hvordan det fungerer, før han begynte å spille. Han spilte noen fraser på fløyta si, trykka på noen pedaler, og så plutselig tok han bort fløyta fra munnen, men de samme frasene fortsatte å spille. Så spilte han noen andre fraser oppå de frasene som allerede lå å spilte rundt og rundt, og vi som satt å hørte på, fikk oppleve et orkester fullt av fløyter som strømmen ut igjennom PA-systemet. Jeg reiste videre i livet, og starta på jazzlinje på ei folkehøyskole. Der fikk jeg for meg å kjøpe en loop-stasjon, og begynte etterhvert å utforske hvordan den fungerer og hva man kan gjøre med den. Etter hvert kom også mitt interesse for folkemusikken fram, og mine saksofontimer, med en lærer som er kompetent innom både folkemusikk og jazz, gikk over til å bli undervisning om hvordan man spiller slåtter på klarinett.

På den tiden tenkte jeg aldri særlig mye på at man kanskje også kan spille slåtter sammen med en loop-stasjon, med etter å ha startet på universitetsstudier innen folkemusikk, så kom mine funderinger innen dette området.

I løpet av årene har jeg leita og funnet mange musikere som holder på med såkalt live looping. Av en eller annen grunn, ser det ut til at det er særlig populært blant klassiske cellister, jazz-sangere og multiinstrumentalister innen popmusikken. Det jeg da kom til å tenke på var; Hvorfor finner jeg nesten ingen som holder på med dette innen folkemusikk?

Folkemusikk burde, i mine øyne, være perfekt å arrangere sammen med en loop-stasjon da en slått, for eksempel i to repriser, spilles som i en loop, hvor det er en eller flere fraser som spilles om og om igjen, og en slått, en melodi som spilles om og om igjen. Så dette ville jeg finne ut. Kan man arrangere nordisk folkemusikk sammen med en loop-stasjon?

Det å spille med en loop-station gir en frihet man ikke finner i ensemblespill. Jeg kan endre på ulike deler uten at mine valg går utover mine medmusikanter, og jeg har full oversikt på hva som skjer da ingen andre er avhengige av å følge mine valg. Dels er en annen grunn til at jeg velger å spille alene med en loop-station, at det ikke er særlig utbredt innen nordisk folkemusikk, og de som allerede benytter seg av konseptet live looping gjør det innen ensemblespill, og bruker det som en ekstra effekt i et ensemble. Ser man i stedet til popmusikken finnes det flere artister som opptre helt alene sammen med loop-stations, og derfor ønsker jeg å finne måter å tilpasse konseptet live-looping til nordisk folkemusikk. Likeså ser jeg en fordel med denne måten å musisere på når det kommer til å leve som en frilansende musiker, da det logistisk og økonomisk er bedre med færre personer i et ensemble, og med live looping kan man få noe som høres ut som et stort ensemble, bare framført av en person.

Problemstilling

Hvordan kan jeg på egenhånd arrangere folkemusikk, ikke konstruert for loopstation, sammen med en loop-station, en klarinett og min stemme? Hva fungerer og hva fungerer ikke? Finnes det fragmenter jeg kan benytte i flere ulike arrangement?

I dette arbeidet vil jeg, både skiftelig og praktisk, gjøre rede for hvordan man kan spille slåtter med hjelp av elektroniske effekter, og da fremst loops. Jeg vil utforske de muligheter som bruk av elektroniske hjelpemiddel gir, men også de begrensninger som følger med i forhold til slåttespill på klarinett.

Utstyr

Jeg skal nå forklare hvilket utstyr jeg bruker i mitt prosjekt.

Det viktigste elementet er en Boss RC-50 loop-stasjon. Den har mulighet til å lagre fraser/loops i tre ulike banker. Bankene kan således spilles av hver

for seg, i en kombinasjon av to av dem eller alle tre samtidig. Jeg har også en mindre loop-stasjon, en Boss RC-20XL som kun har en bank, men den kan også ses på som en fjerde bank tilhørende RC-50.

Av andre effekter har jeg en Delay-pedal, altså en effekt som skaper ekko.

Til sist har jeg en Reverb-pedal, romklang.

Fra venstre: RC-50 Loop-stasjon, DD-3 dealypedal, RV-5 Reverbpedal.

Dette har jeg kobla sammen på følgende måte: Klarinett - mic - delay - RC-20XL - RC-50 - reverb -> PA.

Denne måten gir meg en mulighet til å velge hvilke looper jeg vil ha delayfunksjon på, samtidig som jeg har mulighet til å legge reverb på allting.

Monitoring er det vanskeligste. Når jeg spiller med loopmaskina er jeg avhengig av god monitoring, samtidig som en utenforstående monitor vil føre til mye lekkasje inn i micen. Derfor foretrekker jeg å bruke monitoring i form av høretelefoner rett inn i øret. Min RC-50 har ett eget uttak for det, så det er det jeg har benytta så langt. Minuset er at jeg ikke får monitor av effektene kobla etter loopmaskina, så derfor undersøker jeg nå mulighetene for å skaffe meg en ekstern monitor boks som kan kobles mellom reverbpedalen og PA.

Jeg bruker for øyeblikket en AMT-klarinettmikrofon med to kondensatormikrofoner kobla sammen i en. En henger over midten av klarinettens kropp, og den andre henger under klokkestykket. Videre framover har jeg planer på å skaffe en mikrofon for sang, og ellers andre instrument jeg vil ta med inn i prosjektet. Jeg har også et ønske om å kunne splitte signalet fra klarinettmikrofonen, sånn at ett signal kan gå inn i loopmaskina gjennom eventuelle andre effekter, mens den andre går rett inn i PA. På den måten har en lydtekniker mulighet til å laborerer mer med nivået

mellom kompet i loopen og melodien jeg spiller live.

En annen fundering som har kommet opp er hvorpå det er smart med en myggmikrofon til klarinetten. Fordelen er at jeg kan røre meg nokså fritt uten at det påvirker lyd kvaliteten ei heller volumet. Sistnevnt kan dog også ses på som en ulempe, da jeg ved bruk av en fast mikrofon i et stativ har hatt mulighet til å laborere mer med styrkegrader på ulike looper.

Hva er live looping?

Live looping som vi kjenner det i dag, med en maskinvare eller et utenforstående apparat som kan ta opp lyd for så å spille av den når man ønsker det, ble først introdusert i 1992. Det var en maskin som da den kom ut på markedet ble kalt Loop Delay, men byttet senere navn til Echoplex digital pro. Dog er dette ikke begynnelsen av live looping. På 1980-tallet hadde man delay-pedaler som fungerte som en type loop-maskin. Det var dog vanskelig å gjøre rytmiske fragmenter i lange looper med pedalen. Dette på grunn av mangelen på muligheten til å bestemme lengde i ettertid, altså måtte man på forhånd stille inn lengden på loopen og så forsøke å kjenne av hvor den starter om igjen. Et resultat av dette ble at den mest ble brukt til å legge lydmatter og clusterakkorder. Det tidligste man kjenner til av looping, kom i forbindelse med den magnetiske innspillingsmaskina. Man klippet ut deler og la de etter hverandre for så å gjøre mange repetisjoner av dem. Dog skjedde ikke dette live, da man hadde på forhånd innspilte sekvenser som man loopede under framføring.

Live looping har også tidligere blitt brukt i Nordisk Folkemusikk, som for eksempel i bandet Hedningarna, men i motsetning til hva jeg gjør, så benytter de det som en effekt i ensemblespill og ikke for å gjøre arrangement til sammen med en loope-station.

Om man ser til fenomenet enmannsorketret, altså når en person spiller flere instrumenter på samme tid, kan man vel si at live-looping er en videreføring av dette, da teknikken har gitt muligheten til å spille med seg selv på en helt

ny måte, ved å la oss spille sammen med noe vi gjorde for noen sekunder siden.

Når jeg i løpet av denne oppgaven snakker om looping, så mener jeg live looping. For meg er en del av greia med looping at alt skal skje live. Altså vil jeg ved en konsert ikke benytte meg av looper som er spilt inn på forhånd. Jeg ønsker å la publikum få være med under skapelsen av et arrangement. Dette kan dog skape problemer i forhold til arrangering av låter, da det å bygge opp en loop kan ta en stor del av et arrangement. Ved å generelt gjøre korte looper, som for eksempel over bare 2 taker, vil det å skape en bakgrunn ikke ta så alt for lang tid, men samtidig vil det være vanskeligere å gjøre variasjoner.

Ser man til andre musikere som driver med live looping, som for eksempel Theresa Andersson, så finner man låter hvor hun benytter seg av allerede innspilt materiale. Et eksempel er hennes låt "Birds fly away" hvor hun har laga ei låt basert på et groove av en jazztrommeslager ved navn Smokey Johnson. Det hun gjør er at hun spiller av en innspilling med groovet på en LP-plate, hvor hun igjen har kobla LP-spilleren inn i sine loop-maskiner, sånn at hun kan loope noen takter av hans groove. I mine øyne er dette noe annet enn å ha dette ferdig innspilt i en loop-boks eller ei datamaskin, som for meg er mer en del av sampling, altså når man tar små snutter av tidligere innspilt materiale og endrer litt på det, for så å bruke det i en helt ny sammenheng.

Mykvare vs Hardvare

Jeg har selv ingen erfaring fra andre loopmerker enn Boss, men jeg har innsett hvor mye eksaktighet i forhold til pedaltrykk har å si når det kommer til loopmaskina. Når jeg søkte om støtte til dette prosjektet, skrev jeg i søknaden at jeg ville kjøpe et midipedalbrett, sånn at jeg kunne koble det til min bærbare datamaskin og laste ned mykvare i form av et loop-

program og andre effekter, for så å kunne styre det hele med føttene ved hjelp av midipedalene. Etter hvert innså jeg at det å gjøre på den måten innebar at jeg behøvde ei ny datamaskin på grunn av at ytelsen bør være optimal. Den maskina jeg har nå er alt for gammel og ville bare ført til problemer i prosjektet, da forsinkelsen fra pedaltrykk til utførelse i programmet ville blitt for stor. Inspirasjonen til dette henta jeg fra en cellist ved navn Zoë Keating som har alt av loopmykvare og effekter på en Mac Book Pro, som hun i sin tur opererer med føttene ved hjelp av et midipedalbrett. Det å gjøre det på denne måten har flere fordeler, den største fordel er nok hvor mye fysisk plass elektronikken tar. Om man ser på Zoë Keating, så kommer hun gående med en cello, en Mac book og et lydkort, mens Theresa Andersson, som kjører kun med hardvare, har flere store caser med alle effektpedaler og looper i.

En gylden middelvei til dette, er nok å skaffe seg en multieffekt, hvor jeg kan ha de fleste av mine effekter i, men samtidig beholde det som hardvare. Dette dog, i likhet med software/data konseptet, gi noen ulemper i form mulighetene til å laborere med ulike effekter. For eksempel vil det å justere på delay mens jeg samtidig har oktavfunksjon påslått, være umulig.

Låttyper

Innom folkemusikken snakkes det om ulike låttyper. De vanligste er polska, schottis, vals, marsj og halling. Utover dette finnes mindre kjente stiler som mazurka, engelska, hambo og menuett. Jeg har erfart at låttypen ikke har så mye å si når det kommer til hva som er vanskelig og hva som er enkelt i forhold til loopinga. Det som er mer viktig er hvordan låten er oppbygd. I den Nordiske folkemusikken finner man ofte låter som har ulik tonalitet i de forskjellige delene, og likeså kan de forskjellige delene ha et ulikt antall takter i seg. Låter som er enkel å arrangere sammen med en loop-station, har

et jevnt antall takter i alle deler, og har stort sett samme tonalitet i alle deler. Vil jeg gjøre noe av en låt som for eksempel Polska från Siljansnäs, som har en A-del i moll og B-del i dur, blir jeg nødt til å lage to helt ulike komp stemmer i 2 ulike banker. Det samme gjelder om låten har 9 takter i A-delen og 8 i B-delen.

Ved ulike antall takter i forskjellige deler oppstår et annet problem om en av delene har et antall takter som ikke er delbart på to eller fire. Skal jeg gjøre en komp-stemme til en del med 9 takter, må komp stemmen enten være over en takt, tre takter eller ni takter, og i de fleste fall er melodien oppdelt i to- eller fire-takts fraser, noe som vil si at om jeg velger å gjøre et komp over 3 takter, så vil kompet bli forskyvd over melodien. Dette kan så klart være et aktivt valg og brukes som en effekt i arrangementet.

Den enkleste måten å arrangere på er nok å gjøre egne, nye låter, som på sett og vis kan konstrueres for å passe sammen med loop-maskina. Loopen har for meg ganske ofte også vært en inspirasjon til å skrive nye låter. Jeg har et riff jeg vil gjøre noe med, og vips, så kommer det en nye melodi fram. I mitt eget komponerende blir de fleste låter til etter at jeg har satt en struktur på de, altså, jeg liker å ha noen parameter å jobbe etter. Dette kan være ulike saker som en rytmisk figur, en bestemt skala eller, som oftest, en akkordprogresjon. Når jeg da jobber med live looping og kommer på et ostinato, leder det videre til et nytt ostinato før jeg til slutt har et helt komp liggende i loopmaskina. Det å da gjør en melodi på dette kommer ganske lett, da jeg i stort sett bare improviserer over kompet, og når det kommer ut fraser jeg liker, spiller jeg inn dem og setter de siden sammen til en ny melodi.

Det som kan være interessant her er at før jeg begynte med folkemusikk ble de fleste av mine looper i noen form av todelt taktart, mens jeg nå har en overvekt på tredelte taktarter. For øyeblikket har jeg arrangert 17 låter, hvorav 2 er valser, 10 er polsker/springleiker, 3 hallinger, 1 schottis og 1 skotsk låt. Således er altså 12 av 17 låter i tredelte taktarter mens 5 er i todelte taktarter.

Klarinetten - fordeler og ulemper

I og med at jeg har klarinett som hovedinstrument, er det naturlig for meg å skrive om fordeler og ulemper mitt instrument følger med seg.

Klarinetten er en del av treblåsgruppa og er et av instrumenta i den gruppa med størst omfang. Likeså er klangen ganske ulik i høgt vs lågt register, som fører til at variasjoner i klang er lette å få fram. Dynamisk er klarinetten veldig sterk i høyt register, mens det kan være litt vanskeligere å spille sterkt i lavt register.

Som de fleste andre blåseinstrument har klarinetten bare mulighet til å spille en tone av gangen. I motsetning til strykeinstrument, som også kan regnes som melodiinstrument. Vil jeg gjøre harmoniske linjer på klarinett må jeg bruke flere loops enn om jeg hadde gjort dem på cello. På samme måte er også mangelen på muligheten til å spille og synge samtidig, en negativ side ved mitt instrument.

Jeg liker å hente inspirasjon fra andre instrumenter, og hører jeg musikere bruke utradisjonelle effekter, liker jeg å prøve å etterligne effektene. Et godt eksempel på dette er strykeinstrumentenes såkalte "chops". Chopping gjør man ved å slå med buen ned mot strengene og på den måten fremkaller en perkussiv lyd. Dette har vært min inspirasjon til å gjøre noe tilsvarende på klarinetten. Det å igjen ta med dette inn i loopinga gjør at jeg kan lage enkle looper som både er melodiske og rytmiske utover bare rytmikken i melodien.

Når det kommer til looping av harmonikk har jeg funnet ut at et effektivt sett er å gjøre loopen både harmonisk og rytmisk, men samtidig holde ut klangen. Et eksempel på dette er å legge en tone på første taktslag og holde den ut i en hel takt, en ny tone kommer på taktsalg to, som også holdes ut til taktas slutt, tone 3 kommer på taktsalg 3, og så videre. Dette har jeg også forsøkt gjøre på en mer polyrytmisk måte, ved å la alle toner utenom den første komme på synkoper. I flere av mine arr, hvor låta går i 3/4 takt, høres

det i begynnelsen ut som om jeg spiller i 4/4 takt på grunn av at jeg legger kvartoler i takten. (se eksempel 1 under).

The image shows a musical score for four Clarinet in Bb staves. The music is written in 4/4 time and features a variety of rhythmic patterns, including quarter notes, eighth notes, and sixteenth notes, with some rests and accents. The score is presented in a standard musical notation format with a treble clef and a key signature of one flat (Bb).

Eksempel 1.

Innom den nordiske folkemusikken, en tradisjon dominert av feler, er så å si alle låter i tonearter egna på fele. Ofte er grunntonen D, G eller A, da det er forholdsvis enkelt å spille skalaer fra disse tonene på et strykeinstrument.

Når det kommer til blåseinstrument, og da spesielt instrument som er transponerte, ligger ikke disse toneartene særlig godt til. En låt i A-dur natura blir for meg H-dur, hvilket ikke er en særlig god toneart å spille i. For min egen del har dette med tonearter endra seg ganske så mye gjennom tida. Når jeg drev med jazz spilte jeg mest i Bb-tonearter, men etter at jeg begynte med folkemusikk, har jeg så godt som mista disse toneartene og føler meg ei lengre bekvem ved å spille i de. På grunn av klarinetten og også min egen stemmes omfang, så foretrekker jeg nå tonearter med grunntone D. På Bb-klarinetten er det den laveste tone man kan spille og mitt stemmeomfang går vanligvis ned til Store C, noe som gjør at jeg har en mørk og bass aktig grunntone i stemmen.

Etter å har jobba med bare klarinetten og min stemme sammen med loopmaskina en lenger tid, begynte jeg å fundere på om jeg på noen måte kunne endre soundet av klarinetten mer drastisk enn bare ved å ha ulike klangidealer. Jeg forsøkte da noe jeg også hadde forsøkt tidligere, nemlig å

ta bort klarinettens munnstykke og pære (barrel) og så spille på kroppen som om det var en trompet. Soundet som da kommer ut høres i mine ører nesten ut som om man spiller på et ku horn. Når jeg da også sendte denne klangen gjennom delay-pedalen min, fikk jeg fram et sound jeg var fornøyd med. Det å i tillegg loope dette, og å gjøre akkorder av det gjorde at en helt ny klangverden åpna seg. Omfanget er i nå leget ca en oktav i noen form av Bb-dur. Intonasjonsmessig er det ganske vanskelig å jobbe med det, men om jeg har en ren tone i form av en vanlig klarinettone i bunnen, så fungerer det ganske bra. En annen effekt jeg også gjerne skulle jobbet med, er å spille på klarinettens kropp som om det var en ney-fløyte. Da plystrer man på skrå inn mot rørets boring, og luftstrømmen brytes mot åpningen. Soundet som kommer fram ligner kanskje mest på ei vanlig blokkfløyte. Problemet ved å bruke denne teknikken er intonasjonen, da det å rette til pitchen er veldig vanskelig og krever mye øving.

Looping - Hva fungerer og hva fungerer ikke

En problem som jeg har støtt på ganske ofte er looper med et uklart lydbilde. Dette skjer når for mange stemmer av samme instrument spiller for tette klanger. Når jeg vil lage klanger med klarinetten, forsøker jeg å gjøre det i nedre register, altså under ettstrøkne A. Grunnen er at jeg vil ha det øvre registeret fritt til å spille melodien og stemmer i. Når jeg da legger klanger med toner utenfor tonika, ters og kvint hender det ofte at soundet blir uklart på grunn av for tette klanger med samme sound. Dette oppstår oftest når jeg vil legge til både septimen og nonen i klangen.

Om en ser generelt på det, så kan man si at en må tenke mer på ostinato enn på akkorder. En av låtene jeg er mest fornøyd med rent arrangeringsmessig er Gammel Erik Halling, hvor jeg i bank ett har tre ulike ostinato samt en perkusissson loop. Ingen av ostinatoene er en harmoni av noen av de andre, men mer utfyllende av hverandre. Ostinato 1 spiller rytmisk det samme gjennom hele, men rytmen forskyves gradvis over takten, som fører til at det

føles ganske off-beat mot slutten av loopen. Ostinato 2 er mer generelt off-beat i begynnelsen mens den mot slutten ligger mer på beatet. Ostinato 3 derimot ligger for det meste på beatet, dog med en triolunderdelning i midten av loopen. Til slutt vil jeg også legge til at disse ostinatoene er spilt i middels høyt register, rundt tostrøkne A, da melodien går mye i laver register og holder seg mest rund ettstrøkne A. (se eksempel 2 under).

The image shows a musical score for three Clarinet in Bb staves. The music is written in a key signature of three sharps (F#, C#, G#). The top staff features a rhythmic pattern of eighth notes and sixteenth notes, often beamed together. The middle staff has a similar rhythmic pattern but includes some triplet markings. The bottom staff is more sparse, with fewer notes and some rests. The overall texture is rhythmic and melodic.

Eksempel 2.

Som tidligere nevnt er det vanskelig å gjøre noe med låter som har ulik tonalitet i ulike deler, men jeg kan likevel gjøre noe utav dem. En måte å løse problemet på er å lage en komp-loop for en del i bank ett, og en annen komp-loop for en annen del i bank to. Til slutt kan jeg eventuelt ha en loop med rytmer i bank tre. Minuset ved å gjøre det på denne måten er at loopene i bank ett og bank to i de fleste fall ikke kan spilles av samtidig. Om låta har en A-del i moll og en B-del i dur vil tersene krasje med hverandre om jeg spiller av dem samtidig. En måte å løse dette problemet på kan igjen være å unngå bruk av ters i en av loopene, sånn at følelsen av dur/moll bare kommer fram igjennom melodien.

I de fleste av mine arrangement, lager jeg en loop i bank ett og en loop i bank to, før jeg spiller melodien over og varierer med bruk av de bankene. Oftest ligger det rytmiske, i form av perkusjonen, i en av bankene, noe som så lagt har ført til at den banken spilles av det meste av tiden. Om jeg ser generelt på mine looper, så blir oftest to av bakene brukt på denne måte, mens den tredje bruker å ha varierende funksjoner. I noen av mine arrangement looper jeg melodien, sånn at jeg senere kan spille en

andrestemme sammen med melodien, og eventuelt looper jeg også andrestemmen sånn at jeg kan spille en tredje stemme. I andre arrangement venter jeg en god stund ut i arrangementet før jeg gjør noe med den tredje banken. Som for eksempel i F-mollpolskan, hvor jeg benytter den til å loope et ostinato til bruk under en improvisasjon. Her stopper jeg også både bank ett og bank to, og starter således med bare en enkel klarinettstemme uten noe annet i lydbildet. Senere utover i improvisasjonen legger jeg til loopene i bank ett og bank to, for å således kunne bygge opp improvisasjonen. Om jeg isteden ser på mitt arrangement av klappvalse, så bruker jeg den tredje banken til å loope en basstemme. Loopene i bank ett og to er i dette arrangement fire takter lange, mens bassloopen er hele 16 takter lang. Dette har igjen gitt meg en mulighet til å loope melodien som er 16 takter i hver respektive del. Så over basstemmen har jeg loopa inn A-delen i den normale oktaven pluss at jeg legger den parallelt en oktav over. Mens dette så spilles av kan jeg spille B-delen, eller en stemme i mellom de to parallelle. Sistnevnte er også fra gammelt av en vanlig måte å spille sammen på om man er tre musikere og melodien kan spilles i to ulike oktaver og den tredje spiller en stemme til melodien mellom de to melodioktavene.

Looping vs Ensemble

En spørsmål jeg har undra en del over, er om det er mulig å gjøre noe med en loop-maskin som rent teoretisk ikke er mulig å gjøre i et ensemble. Motsatt vei finnes det mange fragmenter som ikke er mulig med en loop-stasjon på den måten jeg jobber. Dels det å endre harmonikken i kompet i

for eksempel tredje B-del eller det å legge inn et break i andre A-dels halvslutt. Når det kommer til å hva som er mulig å gjøre med en loop-stasjon som ikke er mulig i et ensemble, så er det vel rent teoretisk ingenting som lar seg gjøre med en loop-maskin som ikke er mulig i et ensemble. Dog er det flere saker som skjer ved hjelp av loopinga som oftest ikke forekommer i et ensemble. I mine arrangement blir det som regel 10 ulike looper, noe som vil si at om man skal gjøre det eksakt likedant i et ensemble, så behøver man 10 klarinettister. Utover dette vil troligvis de fleste klarinettistene synes deres stemme er kjedelig å spille, da det ofte er veldig repetitivt. En stemme kan være den eksakt samme frasen over 2 takter, 4 sekunder, gjennom et helt arrangement som kanskje tar 5 minutter å framføre. Dels er bruken av enkeltinstrumentarrangement ganske typisk for loopinga, men også det andre nevnt her, ved at musikken blir mer repetitivt enn hva som ville vært fallet om man hadde hatt mulighet for å arrangere for et ensemble.

Likeså er et annet faktum at man ved live looping får alle stemmer av en spesifikk musiker. Det er nok det eneste som er fysisk umulig å gjøre noe med om man vil oversette live looping til live ensemblespill. Siden alle mennesker er unike, vil det også sette sitt preg på musikken, og i et ensemble vil samspillet mellom alle musikere spille en rolle for det klingende resultatet. Innom live looping er det i stedet samspillet med seg selv som blir det klingende resultatet.

Når jeg gjør arrangement tar jeg utgangspunkt i den aktuelle låten. Jeg forsøker å komme på riff som fungerer til den, og benytter klarinetten til både riff og noen rytmiske fragmenter. Jeg forsøker så å finne en passende bass-stemme og legger også til noe beat-box lignende som kan fungere som perkusjon.

Timing

Etter at jeg har begynt å spille med loop-maskiner, har jeg fått et helt annet

forhold til timing. I de fleste ensembler vil tempo øke og/eller sakke litt, uansett hvor drevne musikerne er, og om noen skulle holke litt etter, vil ofte medmusikanter justere seg til dette. I og med at loop-maskina ikke hverken øker eller sakker, har jeg blitt mer bevisst på min timing. Når jeg starta å loope, var det oftest timing relaterte problemer som jeg syntes var det vanskeligste.

Det å jobbe med loopmaskina har hjulpet meg mye med timing relaterte problemer, og jeg synes at det er både et morsomt og nyttig hjelpemiddel når det kommer til øving av timing, både i forhold til sitt eget instrument, til seg selv og timing sammen med loopen, altså når skal jeg trykke på pedalene.

Når det kommer til slåttespill vil man i mang fall benytte seg av konseptet med å variere tempo i melodien. Dette for å gjøre musikken mer levende. Det forekommer også ofte i ensemblespill, og et eksempel kan være ensemblet n:id bestående av sopransaksofon, fele og trommesett. Deres hovedfokus er unisont ensemblespill og leker stadig med effekten av å dra eller øke i tempo. Et godt eksempel er deres arrangement "Leif-Inge's Trouble's".

Jeg satte meg ned med et noteprogram og arrangerte G-moll polskan, en velkjent låt fra Dalarna, og tenkte som så at jeg ville gjøre den i en mer klassisk tradisjon, med ulike stemmer som jobber sammen for å skape harmonikk. For meg er det i den slåttten veldig naturlig å dra og øke i tempo gjennom en runde, og når jeg tok den med meg til min loop-maskin innså jeg hvor vanskelig det er å føre det videre med inn i andre stemmer enn i melodien når man ikke har realtidskommunikasjon med den man spiller med. I et ensemble vil 2 musikere som kjenner hverandre godt, kunne kjenne av hvor den andre ønsker å gå. Når jeg ikke har realtidskommunikasjon sammen med melodien når jeg forsøker å legge andrestemmen, må jeg så godt det går forsøke å kjenne av hva jeg gjorde når jeg spilte inn melodien.

Improvisasjon

Når jeg prøver å gjøre arrangement av låter, starter det hele som en improvisasjon, hvor jeg har et riff og deretter kommer på flere riff. Det å gjøre dette live tror jeg er veldig vanskelig, om man ikke på forhånd har tenkt ut potensielle riff og har en formskisse i hodet. For min egen del foretrekker jeg å vite hva jeg vil gjøre med en låt før jeg går opp på scenen. Til tross for dette inneholder de fleste av mine arrangement improvisasjonsdeler, men da har jeg allerede et bestemt komp og en form over det hele i hodet.

Enkelte av mine arrangement inneholder mye improvisasjon. Det kan for eksempel være improvisasjon i form av rytmen i melodien. Jeg arrangerte "Den Blåklede" med et enkelt riff og perkusjon i bank en, et kompletterende riff i bank to og akkorder i bank tre. I løpet av arrangementet spiller jeg først melodien ca sånn som jeg har planka den, senere i arrangementet spiller den veldig fri rent rytmisk, og jeg har heller ikke bestemt formen til fulle, sånn at jeg også improviserer den i stunden. De fleste av mine arrangement inneholder improvisasjon i samme stil som om jeg skulle hatt en solo i et ensemble. Der varierer det veldig på hvordan jeg velger å gjøre det. I mitt arrangement av "Gubben i Kråkolhaugom" siterer jeg melodien veldig mye, noe jeg også gjør i andre arrangement. Den totale motsatsen til dette kan være mitt arrangement av "Polska efter Pål Nirsa", hvor jeg improviserer helt fritt, over til en begynnelse bare perkusjon sounds. Det skal dog også nevnes at jeg bruker en delay- pedal, som lager et ganske så langt etterklingende ekko av det jeg spiller. I et arrangement av en vals bruker jeg også muligheten til å sitere andre låter. I dette tilfellet andre valser jeg kan. Likeså kan man ofte si at mitt låtspill er improvisert. Dette fordi jeg sjelden har bestemt til hver minste detalj hvilket ornament jeg gjør på et spesifikt sted.

RC-50 – teknisk

Pedalene er fra venstre: Rec/play/overdub (a), Stop (b), Tempo (c), Undo/redo (d) Phrase 1 (e), Phrase 2 (f), Phrase 3 (g).

Hvis det ikke ligger noen looper inne, vil det å trykke på pedal "A" starte innspilling. Ved neste pedaltrykk stopper innspillinga, og den begynner i stedet å spille av det jeg spilte inn. Det er også dette som bestemmer hvor lang denne loopen vil bli. Spiller jeg inn noe i to takter, vil det neste også bli to takter. Trykker jeg så igjen på pedal "A" vil den starte i overdub-mode, altså å ta opp på nytt, men da over det som allerede ligger der. Om jeg da spiller noe i fire takter, vil de to første taktene bli tatt opp og spilt av, og så de to siste taktene bli tatt opp og spilt av. Altså behøver jeg ikke å trykke på noe for å dele opp opptaket.

Det neste jeg som regel benytter meg av, er å bytte bank. Det første jeg tok opp var allting i bank ett/phrase 1 ("E"), så det jeg da gjør er å trykke på pedal "F" for å kunne bytte bank. Dette har ingen innvirkning på det jeg allerede har spilt inn, som vil fortsette å spille helt til jeg stopper det. Det som nå er av interesse å vite er om funksjonen "loop-sync" er på- eller avslått. Denne finnes som en trykknapp rett over pedalen Undo/redo (d) inne i en hvit boks. Om denne er påslått vil alle looper også i bank to (og

bank tre) bli like lange som mine looper i bank ett. Jeg velger derimot å ikke benytte meg av denne funksjonen i dette eksemplet.

Det å ikke benytte seg av denne funksjonen innebærer at jeg må både starte og stoppe innspillinga i denne banken også, for å bestemme lengda av loopen. Altså kan jeg ha en loop over to takter i bank ett og en loop over åtte takter i bank 2. Når den første loopen i bank to er innspilt, fungerer denne bank eksakt likedant som bank 1, og jeg kan spille inn fortløpende.

Når loopen i bank to er laga ferdig, vil jeg kanskje ta bort loopen i bank ett, for å bruke dette som en variasjon senere i arrangementet. Det jeg da gjør er å markere bank ett ved å trykke på pedal "E", for så å trykke på stopp, pedal "B". Dette med stopp av loopen kan også gjøres på ulike måter, alt etter hvilke innstillinger jeg benytter meg av. For min egen del står den alltid på at den stopper ved enden av loopen. Det vil si at jeg kan trykke på stopp i begynnelsen av denne loopen på to takter, men den vil likevel spille ut disse to taktene før den stopper. Det gir meg en mulighet til å forberede andre kommandoer som jeg vil utføre samtidig som at denne loopen stopper. Jeg kan også stille inn, og da i hver bank individuelt, at loopen skal stoppe så fort jeg trykker på stopp-pedalen, eller at loopen skal fades ut.

Loopen i bank ett skal til å stoppe, og jeg markerer bank tre (G) og gjør meg klar til å spille inn melodien i bank tre. Hele melodien er på 32 takter, og det har min loop-maskin ingen problemer med å spille inn. Tilsammen kan en Boss RC-50 spille inn i 15 minutter, så om man deler det på antall looper vil den, om hver loop er 10 sekunder lang, ha plass til 90 looper.

Når jeg har spilt hele melodien velger jeg å trykke på stop, "B", fordi jeg ikke ønsker at melodien skal spilles med en gang. Derimot holder jeg ned pedal "G" i noen sekunder, for å aktivere funksjonen "sync-start". Når jeg da senere markerer bank ett, "E", og trykker på play, "A", vil både bank ett og bank tre starte samtidig. I og med at melodien spilles av, kan jeg legge en live 2.stemme til melodien.

Jeg har spilt noen runder 2.stemme til melodien, og føler nå at det er på tide med et Break. Dette kan enkelt løses ved å trykke på pedal "F" og "G" samtidig. Om noe spilles av, vil det ved utførelse av denne kommando,

stoppe all avspilling, men siden jeg har samtlige banker innstilt på at de skal stoppe ved loopens ende, vil ingenting hende før man er ved fraseslutt. Dog kan det, i og med at mine looper er av ulik lengde, hende at jeg trykka litt for tidlig, noe som kan føre til at bank ett stopper to takter før de andre bankene. Dette fordi denne bank bare er på to takter, og jeg trykka på pedalene før denne bank var inn i det jeg ville skulle være dens siste runde. Breaket har vart lenge nok og jeg starter igjen bank ett ved å markere banken (E) og trykker på start (A). Jeg vil nå legge mer inn i denne banken og trykker på "A" nok en gang for å starte overdub-mode. Jeg tar så opp fire nye runder over det som allerede ligger der, for å bruke det som en bakgrunn for en improvisasjon. Senere under improvisasjonen legger jeg også til bank to og til slutt melodien som ligger i bank tre, alle som bakgrunn under en improvisasjon. Når jeg kjenner meg ferdig med improvisasjonen stopper jeg bank to og bank tre, og trykker så på Undo/redo (D). Denne funksjonen tar bort det siste jeg spilte inn, og da i dette tilfellet de fire rundene jeg spilte inn i bank ett før improvisasjonen. Jeg starter så melodien, som ligger i bank tre, og spiller en fri 2.stemme over den før jeg tilslutt stopper både melodien i bank tre og komp-loopen i bank ett og mitt arrangement er ferdig.

Teknisk

Det finnes flere måter å koble alle apparater sammen på. Den mest logiske er å koble alt sammen i et langt ledd. Det var også det jeg gjorde fra begynnelsen av, men da oppstod et problem når jeg ville ha effektpedaler før loop-maskina. Min mikrofon behøver phantommatning, altså strøm, for å fungere. Dette er ikke mulig å oppdrive om jeg kobler den rett inn i delaypedalen, som er effekten jeg har kobla først. Løsninga på det problemet ble å koble inn en LineBox rett etter mikrofonen, som både mata strøm til mikrofonen, samt også overførte signalet fra en XLR-inngang til en tele-inngang.

Et problem jeg hadde når alt var kobla på denne måten, var at det i signalet inn i loop-maskina var med en summende ulyd. Tonen var ikke så sterk at den gjorde meg noe når jeg skulle øve, men den var allikevel sterkt hørbar, noe jeg ikke ville ønsket å ha der ved en konsert. Etter å ha hatt en leksjon med en lydtekniker fant vi flere måter å ordne dette problemet på. Dels forsvant lyden når vi kobla en mikrofonforsterker etter mikrofonen og før delaypedalen, min første effektpedal. En annen måte å løse dette problemet på, var å koble mikrofonen rett inn i et miksebord, og således få strøm derfra. Deretter kobla vi en effektpedaler, delay, ut av miksebordet gjennom en AUX-utgang, og inn igjen i en vanlig kanalinnngang. Det samme gjorde vi med loop-maskina og reverben, dog på en annen AUX-utgang og en annen kanalinnngang. Den irriterende ulyden forsvant, og på samme tid har jeg nå mulighet til selv bestemme hvor mye av klarinettsignalet som skal inn i de to ulike AUX- inngangene/de ulike effektene. Dette gir også større muligheter om jeg vil koble til flere instrumenter, eller om jeg vil loope/legge effekter på medmusikanter jeg spiller med. Da behøver jeg bare å koble for eksempel et akkordeon inn i en kanal i miksebordet og så bestemme hvor mye av signalet jeg vil sende ut i de ulike AUX-utgangene jeg har kobla effekter/loop-maskiner til.

Et nytt problem som har oppstått ved å gjøre det på denne måten er at jeg får for mye livesignal ut i PA, selv om jeg ikke sender noe ut direkte.

Hovedgrunnen er nok at jeg sender den igjennom to ulike AUX'er, men jeg skal undersøke om det finnes noen måte å mute live-ut-signalet i loop-maskina, sånn at alt ut-signal fra klarinetten går ut fra delay/oktav-AUX'en eller live.

Hva gjør andre med loops?

Som tidligere nevnt er det ikke særlig mange som holder på med live looping på samme måte som meg, innen nordisk folkemusikk. Den for meg mest naturlige måten å hente inspirasjon på er å se til musikere som gjør det innen popmusikk. Et av mine største forbilder innen live looping er Theresa

Andersson, en artist jeg har henta mye inspirasjon fra. Likeså bruker britiske Imogen Heap mye elektronikk i sin musikk. Andre musikere jeg har hørt en del på, på grunn av at de driver med live looping, er Zoë Keating og Julia Kent, begge to er klassisk skolerte cellister. Det som for meg ikke passer i forhold til det jeg selv gjør innen musikken de spiller, er at det sjelden er en tydelig melodilinje, og at det til stadighet er helt nye deler som kommer. Theresa Andersson og Imogen Heap derimot, bruker sin loopstation som backingband, altså de lager komp stemmer i loopen, og (i deres tilfelle) synger melodien ovenpå.

Da det ikke har lyktes meg å finne litteratur innen emnet, og det mest relevante i biblioteket er en bok om musikkelektronikk datert til 1963, så har jeg i stedet valgt å analysere noe av det Theresa Andersson og Imogen Heap gjør. Jeg har funnet videoer av dem på internett, hvor de live framfører sin musikk sammen med en loopmaskin, og for Therasas del har jeg også sett henne live i Göteborg.

Her kommer så en analyse av Imogen Heap's acappellaversjon av "Just for now".

Hun starter med å lage en ganske flytende loop i bank ett. Den er på tre lag over to takter, med teksten "Just for now". Det hun gjør er at hun begynner det første laget på første slag i takt en og holder ut tonen hun lander på til slutten av takt to. Det neste laget starter hun på tredje slag i takt en, og holder også ut til slutten av takt to. Det tredje laget begynner på taktslag en i takt to, og holdes ut til taktslag ett i takt ett, så hun holder det altså over loopens repetisjon. Min erfaring er at dette ofte skaper et klikk, når man vil ta bort loopen, men dette kan ikke merkes her.

Bank to består av det rytmiske som i dette tilfellet består av en rytme hun klapper. Bank tre er her en slags bass-stemme, som ligger rytmisk på samme tone hele veien gjennom loopen.

I begynnelsen av vers ett tar hun bort allting, sånn det kun er hennes live-stemme som høres, men etter to takter setter hun først inn bank ett som går alene i to takter før hun også setter inn bank to, som går i fire takter, før hun tar bort bank ett. Det er tid for et refreng og hun setter igjen inn bank ett.

Vers to starter på samme måte som vers ett, med et break i alle looper, sånn at det igjen kun er hennes live stemme som høres i tre takter. Hun setter så inn bank to og tre.

Refrenget starter og hun spiller av alle bankene igjen. Etter refrenget gjør hun en ny loop, hvor hun synger "will you get me out of here" som hun gjør i to stemmer. Over dette og alle de andre bankene fyller hun med melodiske linjer. I slutten av arrangementet tar hun bort den nyeste loopene, fader bank to og tre, før hun til slutt fader ut bank ett.

Theresa Andersson - "Birds fly away".

Det som kan være viktig å vite er at Theresa Andersson har to stk Boss RC-50, altså samme loopmaskin som jeg har. I og med at hun disponerer to stykker har hun tilsammen seks banker i de to apparatene. I tillegg har hun en Line 6 effekt Box som også har en loopfunksjon, sånn at hun alt i alt har tilgang til sju ulike banker.

Theresa Andersson gjør i mine øyne og ører veldig komplekse arrangement sammen med loopene sine, noe som gjør det vanskelig å vite eksakt hva som ligger i ulike banker. Det kan være at noe av det som er nevnt i to ulike banker under faktisk ligger i samme bank, men ut etter hva som kommer for seg selv, og i de ulike kombinasjonene hun benytter, så tror jeg at dette er måten hun gjør det på.

Hennes arrangement starter med en intro hvor hun looper klokkespill og vokal, unisont i bank ett. Dette tar hun bare vare på til senere i arrangementet, altså det spilles ikke av etter at hun har spilt inn det. Det neste hun gjør er å loope en vokallinje og klapping på fire takter i to lag. Dette i bank to. Deretter looper hun en innspilling av en trommeslager fra en LP-skive inn i bank tre.

Så kommer første vers. Hun synger og spiller gitar, hvor sistnevnte loopes inn i bank 4. Det neste som skjer er at det kommer ei bru, hvor hun benytter bank ett og bank 3. Refrenget består av live vokal, bank to og tre pluss et pizzicatorriff på fele, som loopes inn i bank fem. Før andre vers er det et lite

mellomspill med bank tre og fire og en liten melodi på fela pizzicato, og før dette er det også et lite break, hvor hun bare har sin live vokal i en takt. Andre vers er likt første vers. Hun spiller live gitar og synger live, denne gangen loopes dog ikke gitaren. Brua er også nesten lik den forrige, men denne gangen spiller hun litt plukk på gitaren tilsammen med bank ett og tre.

Det er tid for et nytt refreng. Her benytter hun bank to, tre, fire og fem i tillegg til sin live vokal. Hun benytter også en oktavpedal sammen med sin gitar for å spille inn en basslinje. Jeg vet ikke om dette spilles inn i en egen bank eller legges i en bank som allerede inneholder loops, da basslinja aldri kommer for seg selv. Det kan være i bank 4, sammen med gitaren fra verset. Det kommer et nytt break hvor det i en takt er bare vokal. Etter dette går arrangementet inn i en ny del hvor hun benytter bank to og fem, altså de lange vokallinjene fra begynnelsen samt refrengets pizzicatoplukk på fela. Hun looper så vokalstemmer i fire takter, selv om hvert ostinato er på bare to takter. Det legges til totalt tre lag i denne loopen, som mest trolig ligger i bank 6. Over dette fyller hun med stemmen og tekst fra låten.

Etter dette kommer nok et nytt break, før hun til slutt setter i gang bank to, tre, fire, fem og seks. Etter en stund slutter arrangementet med et lite syngende melodihint solo uten noen loop-bakgrunner.

Avslutning

Det er i denne oppgave blitt gjort rede for hvordan man spiller slåtter ved hjelp av live looping. Det er blitt drøftet fordeler og ulemper med å anvende elektroniske hjelpemidler. Det beste med live looping er at man har mulighet til å tenke på flere ulike sett i forhold til arrangering. I mitt tilfelle, som tenker mest ut i fra akkorder, hjelper live looping meg å gå ut fra den tankegangen og inn i et ostinatobasert tenk. Live looping er et enmannsensemble og en utfordring kan være at man skal spille alle rollene i et ensemble selv, med sitt eget instrument. Det er også lærerikt ettersom man anvender sitt instrument på kanskje utradisjonelle måter. På den andre siden har det tekniske sine begrensninger ettersom det er vanskelig å gjøre variasjoner. Man kan få et uklart lydbilde da alle lydene kommer fra et og samme instrument. Klarinetten er et instrument med stor variasjon i klang og med et stort omfang. Begrensningen er at man kan spille bare en tone av gangen og man har ikke mulighet til å synge å spille samtidig.

Mitt resonnement er at de ulike genrene av slåtter ikke er av betydelse for hvor vanskelig det er i forhold til arrangering, heller enn låtens oppbygging. For eksempel at det er et jevnt antall takter i låtens alle deler og omtrent samme tonalitet.

I forhold til egen øving er en loop-stasjon et godt hjelpemiddel. For eksempel ved innlæring av andrestemmer, eller øving av timing-relaterte øvelser.

Referanser:

Magnus Lindgren, svensk jazzmusiker med saksofon som hovedinstrument, men spiller også klarinett og tverrfløyte.

Theresa Andersson, svensk popmusiker bosatt i New Orleans, spillerspiller flere instrument og synger. Hovedsakelig sammen med sin loop-maskin.

Zoë Keating, Amerikansk cellist, som gjør egen musikk med en cello og looping.

[n:id], svensk folkemusikktrio bestående av Mia Marin, fele, Hanna Wiskari, saksofon og Petter Berndalen, slagverk.

Hedningarna, svensk og til tider delvis finsk folkemusikkband som ble sammenstilt i 1987.

Imogen Heap, britisk popmusiker som bruker mye elektronikk i sin musikk, deriblant live-looping.

Julia Kent, canadisk/amerikansk cellist som etter å ha spilt i flere kammermusikkgrupper, ville prøve noe annet og starta med live-looping av solo cello.

Kilder:

Klingende materiale:

Theresa Andersson, Birds Fly away

<http://www.youtube.com/watch?v=ICuP4JGoAiA>

Imogen Heap, Just for now

<http://www.youtube.com/watch?v=25VGdNU3nrU>

Artikler:

”mb!” ”History of looping” av Pedo Knopp:

<http://mb.mercedes-benz.com/en/article/788/History+of+Looping>

(Hentet 18. Mai 2012)

”livelooing.org” ”History and concepts” av Matthias Grob:

<http://www.livelooing.org/history/>

(Hentet 18. Mai 2012)